

Nepříjemná letní setkání

Léto je roční období, na které se většina lidí dlouho těší, někteří dokonce již od konce toho minulého. Čekají nás krásné zážitky na cestách po naší vlasti nebo vzdálených krajích, chceme si užít slunce, moře, exotickou kuchyni i setkání s přáteli, které jsme dlouho neviděli.

Ne všechny letní zážitky a setkání však musí být vždy příjemné. Bohužel nám naše prázdninové aktivity mohou přinášet i bolest a smutek – každoročně někteří z nás doplácí na spěch, se kterým se vydávají k moři – vzpomeňme na časté zprávy o autonehodách našich občanů v zahraničí, řada lidí přecení své síly při plavání a potápění, jiní si z dovolené přivážejí různé infekční nemoci, které jim pokazí jinak krásné zážitky.

Mezi takové zážitky, které mohou skončit i velmi nepříjemně, patří setkání s různými jedovatými živočichy. Archetypem jedovatého živočicha, který je v nás všech zřejmě instinktivně hluboce zakořeněn, je bezpochyby had. Mnoho lidí propadá při setkání s hadem v přírodě panice, přitom riziko uštknutí je obecně velmi malé. U nás žije jediný jedovatý had – zmije obecná, která má stále mezi lidmi špatnou pověst, přitom setkání s ní je většinou vzácný zážitek. Zmije není útočná a případné uštknutí pro zdravého dospělého člověka obvykle neznámá vážné ohrožení zdraví. Setkání s hadem není běžné ani v jiných, exotických částech světa, pochopitelně možnost uštknutí ale zcela vyloučit nelze. Případné kousnutí neznámým druhem hada pak v žádném případě nesmí být podceňováno! Základem první pomoci je imobilizace postiženého, sterilní krytí rány, která se nerozřezává ani nevysává, a základní protišoková opatření. Vždy je nezbytné vyhledání lékařské pomoci s následnou observací, trvající alespoň 24 hodin. Toto pravidlo platí i pro kousnutí naší zmijí obecnou. Pro ty, kteří by přeci jen trpěli nepřekonatelnou ofiofobií (strach z hadů), naštěstí existují rozsáhlé oblasti světa, především ostrovy, které jsou zcela bez jedovatých hadů. Patří tam Madagaskar, Nový Zéland, Nová Kaledonie, Galapágy, Havaj, prakticky celá Polynésie, většina ostrovů v Karibiku, Kanárské ostrovy a v Evropě pak Irsko, Island, Korsika, Sardinie, Baleáry, Kréta a Malta.

Mnohem více zdravotních problémů vzniká následkem bodnutí blanokřídlým hmyzem – včelami, vosami a sršni. Podle údajů UZIS je u nás každoročně pro komplikace po bodnutí tímto hmyzem hospitalizováno kolem 500 lidí a průměrně 5 z nich na následky bodnutí umírá. Nejčastější příčinou smrti je v těchto případech prudká alergická reakce – však také výskyt tohoto typu alergie je v naší populaci kolem 3 %; k závažným komplikacím ovšem může dojít i bez alergické reakce při bodnutí s následným edémem měkkých tkání v oblasti dýchacích cest. První pomocí při těžké alergické reakci je aplikace adrenalinu a alergici by vždy měli mít při balíček první pomoci obsahující antihistaminikum a adrenalin při sobě.

Mnozí členovci, především komáři a klíšťata, přenášejí řadu infekčních nemocí. U nás jsou to hlavně lymeská borrelióza a klíšťová meningoencefalitida, ale v řadě oblastí mimo Evropu je nutno počítat s nemocemi jako je malárie, horečka dengue, žlutá zimnice, japonská encefalitida, různé rickettsiózy a řada dalších. Proti některým z nich je dostupné (a v případě cesty do oblastí výskytu žluté zimnice dokonce povinné) očkování, před jinými se lze chránit profylaktickým užíváním léků. Je proto vždy vhodné včas před cestou navštívit specialistu na cestovní medicínu a probrat s ním případná zdravotní rizika. Vždy je také dobré vzít si s sebou na dovolenou repelentní prostředek, protože i tam, kde nehrozí přenos nějaké infekční choroby, dovedou komáři, zvláště v noci, udělat ze života učiněné peklo.

Opakované útoky žraloků na české učitelky na Jadranu zřejmě patří do říše bajek, ale i tak žijí v mořích, včetně evropských, někteří živočichové, s nimiž nemusí být setkání vždy příjemné. Potvrdí mi to určitě všichni, kteří při koupání šlápli na mořského ježka – vytahovat ulomený osten, který je velmi křehký, nikdy není nic příjemného a sekundární infekce může způsobit hnisání i gangrénu. I v malé hloubce můžeme na písčitéch plážích šlápnout bosou nohou na rybu ropušnici obecnou (*Scorpaena strofa*), která se skrývá v písku a má ve hřbetní ploutvi osten vybavený jedovou žlázou. Poranění je to velmi bolestivé, úlevu přináší ponoření postižené končetiny do horké vody, protože toxin ropušnice je termolabilní. Své by o tom mohla vyprávět moje dcera, kterou v jižní Francii až druhé šlápnutí na ropušnici během několika dní donutilo k tomu, že si do vody začala brát koupací boty. Nepříjemné může být také požahání některými láčkovci, jako jsou například i v evropských mořích hojně medúzy (např. medúza ušatá *Aurelia aurita*), ovšem v tropických mořích se vyskytují medúzy (např. australská medúza čtyřhranka *Chironex fleckeri* či měchýřovka portugalská *Physalis physalis* žijící v Atlantickém oceánu), jejichž žahnutí je vždy velmi bolestivé a může mít i smrtelné následky. Bolest při požahání běžnými láčkovci lze mírnit aplikací octa, který zabrání dalšímu vnikání toxinu do tkáně, a následně lze lokálně použít antihistaminika nebo kortikoidy. Při poranění nebezpečnými druhy je ovšem vždy nezbytné vyhledat lékařskou pomoc.

Mimochodem řada živočichů je v oblastech jejich výskytu přísně chráněná národními i mezinárodními předpisy CITES a jakákoliv manipulace s nimi, včetně například vývozu lastur a ulit, je trestána vysokou pokutou. Kdysi jsem si chtěl na Floridě lépe prohlédnout mořského měkkýše křídlatce pyšního se velkou bizarní ulitou, ovšem než jsem si stačil sundat potápěčské brýle, byla již u mne pobřežní hlídka s upozorněním, že když milého křídlatce okamžitě nedám zpět do vody, zaplatím pokutu 500 dolarů.

Co tedy říci závěrem, abychom se nezačali bát odjet na dovolenou? Tak jako všední život, není ani pobyt na dovolené prostý některých zdravotních rizik, ovšem většině z nich se dá snadno vyhnout. Přibalme si tedy do kufru trochu nezbytné opatrnosti a předvídavosti a vyrazme vzhůru za nevšedními zážitky a dobrodružstvím.

doc. MUDr. Ladislav Machala, Ph.D.

Infekční klinika FN Na Bulovce, 3. LF UK, Praha
Budínova 2, 180 81 Praha
ladimachala@hotmail.com
